D · N
22/8 1948

Socialisering och jämlikhet

I de socialistiska teorierna har jämlikhetstanken spelat en utomordentligt viktig roll. Den politiska jämlikhet som den allmänna rösträtten innebär bör, har det sagts, följas av ekonomisk jämlikhet, och med denna följer i sin tur att den sociala skillnad som tar sig uttryck i ett slags avstånds- och spänningsförhållande samhällsgrupperna emellan försvagas och försvinner. På denna punkt utgör den marxistiska åskådningen snarast ett undantag. Marx gör visserligen i några sammanhang uttalanden för ekonomisk likhet, men denna tanke står icke alls i förgrunden av hans ideologi — helt naturligt, då enligt hans utgångspunkter socialismen skulle förverkligas först då produktionen gav så överflödande varumängder att man kunde handla efter satsen "envar efter sin förmåga, åt envar efter hans behov". Detta utesluter inte att även marxistiskt orienterade socialister kunnat framhäva jämlikhetskravet och att det rent av i vissa fall framstått som nerven i deras förkunnelse.

Denna synpunkt har i betydande mått upptagits även av andra på en fortskridande förbättring av samhället inriktade rörelser. Gammalliberalismen höll endast på vad man kan kalla formell likhet; så skulle exempelvis inga hinder resas mot den enskildes sociala avancemang, men man beaktade föga de väldiga skillnader i möjligheter som följde av att den ene startade med förmögenhet och en god utbildning, medan den andre började fattig och icke kunde förskaffa sig mer än torftiga kunskaper. Den moderna liberalismen åter har velat verka för ökad jämlikhet både i starten och i fortsättningen. Att över hela linjen ge lika utbildningsmöjligheter är en huvudpunkt i programmet; längst har man, då det gäller dess förverkligande, kommit i USA. Men därjämte arbetar man för en utjämning över huvud. Socialpolitiken och den progressiva beskattningen har här varit huvudmedlen. Alla skall ha ett visst mått av trygghet och välstånd; olikheterna får ej bli så stora och stabila att känslan av ekonomisk och social motsättning blir bestämmande för medborgarna.

Varför har man inte gått längre och eftersträvat genomförd jämlikhet? Helt enkelt därför att 'ett fritt näringsliv — inom av sociala hänsyn uppdragna gränser — ansetts vara förutsättningen för en snabb välståndsökning och för bevarandet av den medborgerliga friheten. Och ett sådant näringsliv förutsätter den eggelse som möjligheten att höja sin levnadsstandard utgör. Politikens mål på detta område har av Eli Heckscher sammanfattats i satsen: en inkomstfördelning så jämn som den kan åstadkommas utan att välståndsökningen hindras.

I det hela har socialism och liberalism här kommit varandra närmare. Medan den nya liberalismen tagit hänsyn till kravet på reell jämlikhet, har den moderna socialismen nästan genomgående frångått kravet på total jämlikhet. Även i ett socialiserat samhälle måste avsevärda inkomstskillnader finnas för att stimulera till stegrat arbete och speciella insatser, hävdas det; till och med arvsrätten, i regel utdömd av äldre socialistiska teoretiker, erkännes vara nödvändig ur denna synpunkt.

Till denna förändring i perspektivet har säkerligen utvecklingen i Ryssland starkt bidragit. I det enda land där produktionsmedlen sedan årtionden är socialiserade har man, efter att ursprungligen ha hållit på absolut ekonomisk likhet, övergått till ett system med väldiga inkomstskillnader både mellan grovarbetare och yrkesskickliga arbetare och mellan tjänstemän i olika grader; arvsrätt har återinförts och är icke kombinerad med arvsskatt. Ryssland är i själva verket — genom privilegier för parti- och statsbyråkratin, företräde inom den högre undervisningen för de förmögna osv. — på väg att bli en social hierarki i ojämförligt mera egentlig mening än de västerländska demokratierna.

Dessa ryska utvecklingstendenser beror, efter allt att döma, inte på några "tillfälligheter", utan sammanhänger med själva den socialiserade statens natur. I en dylik stat blir jämlikhetsprincipens undanröjande en jämförelsevis lätt och naturlig sak. Dels på grund av att styrelsen och byråkratin blir allsmäktiga och utan svårighet kan tillförskaffa sig rättigheter och förmåner som i icke centraldirigerade länder skulle stöta på hårt motstånd. Dels därför att i en sådan fängelseliknande stat de ekonomiska fördelarna blir de enda väsentliga: den frihet och därmed de möjligheter att välja som på andra håll ger färg och värde åt tillvaron kompenseras vad de mera ambitiösa och framgångsrika beträffar av en markerad ekonomiskt-social särställning.

Trots förändringen i socialismens målsättning på detta område omhuldar de socialistiska rörelserna jämlikhetstanken. Men utan överdrift kan påstås att man härvid övergått från konkretion till mystik, ordet jämlikhet har fått en helt annan mening än tidigare. Då staten äger allt, finns ju inga utsugare, säger Stalin; eftersom Marx skilde på den utsugande och den utsugna klassen, så finns sålunda inte heller några klasser; alltså råder jämlikhet i marxistisk mening — och det är antimarxistiskt och kontrarevolutionärt att med jämlikhet mena något annat, såsom likhet i inkomster. Resonemanget är utifrån Marx riktigt, om man endast bortser från att enligt Marx de stora inkomstskillnaderna berodde just på att en klass exploaterade en annan.

På liknande sätt — ehuru säkerligen inte inspirerad av Stalin, utan av den gemensamma lärofadern Marx — resonerar hr Wigforss. Är inte alla lika, då alla äger allt, dvs. då staten äger produktionsmedlen? Privat äganderätt likställs alltså med arbete i ett företag som ägs av staten. Det är att driva trollkonsterna väl långt. Järnvägsstyrelsen försöker visserligen muntra upp oss med att vi alla äger statens järnvägar, och intet ont i det, men att få folk att fördenskull känna sig vara likställda egendomsägare, det går inte.

Hela denna gren av socialiseringsmystiken illustreras bäst genom en historia som nyligen gått genom pressen. En besökande i Fords fabriker i Detroit frågar en arbetare: "Vem äger fabriken?" Svar: "Ford, naturligtvis." "Vem äger då alla bilarna som står parkerade här?" "Vi, naturligtvis." På samma frågor i ett ryskt företag blir svaren: "Fabriken, den äger vi, bilarna, ja, dem äger cheferna."

Det är mera realitet i den historien än i Stalins och Wigforss infall — byggda på dålig marxism, men framför allt på slappt och fördomsfullt tänkande.

I dag

kl. 13 läser Gunnar Olsson i radio kapitlet *"Fest i bondens gård"* av prof. K. Rob. V. Wikman ur **"DET GLADA SVERIGE".** "En festlig bok om festliga dagar, ett sommarnöje och ett vinternöje utan motstycke", skriver *Guido Valentin* i St.-T. Tre praktfulla band om tillsammans c:a 2.400 sidor. Över 1.500 illustrationer i färg och svart.

Klipp och sänd kupongen i dag

Till .... bokhandel eller NATUR OCH KULTUR, Stockholm Va.
Var god sänd mig GRATIS Edert prospekt över DET GLADA SVERIGE.
Namn: ....
Adress: ....

Polemiserande statsråd

Statsrådet Sköld har varit i Enköping och skildrat vårt läge på sitt eget lilla vis. Enligt Dagens Nyheters stenografiska protokoll försvarade han dels ransoneringarna med att de höll prisstegringar tillbaka, dels bensinskatten med att ransoneringen eljest skulle ha medfört kraftig prisstegring. Vidare omtalade hr Sköld att vi inte behöver bekymra oss stort över att valutareserven har tömts, då vi ju faktiskt har fått in en del varor i stället — vem kommer inte att tänka på överliggaren som på anmärkningen att han slösat bort sitt farsarv och försummat sin utbildning stolt hänvisar till att han kunnat festa om och dricka så mycket punsch under de förflutna åren?

De missgrepp som måste erkännas förklarade hr Sköld vara andras fel. Han är inte ensam om den taktiken, men han äger ju särskilda förutsättningar sedan sina övningar i Skarpnäcksaffären. "Under det att vi gjorde oss beredda, förberedde oss, satt och vaktade på läget, så låg ju praktiskt taget de borgerliga och näringslivets representanter på knä hela vintern 1946—47 och bestormade regeringen med böner att inte sätta i kraft en importreglering." Denna livfulla skildring ger anledning till två frågor till hr Sköld. För det första: Vilka var regeringens förberedelser? Var det att hr Wigforss ännu i statsverkspropositionen 1947 avvisade tanken på en importreglering? Var det att regeringen i början av samma år fortsatte att avveckla de krisorgan som i mars skulle få hand om importregleringen? För det andra: Var det inte till sin egen och regeringens bedömning av läget som hr Wigforss hänvisade när han tog avstånd från statsrådet Myrdals förord den 12 december 1946 för en importreglering? Eller var det till oppositionens klagan?

Även förlusterna på massaaffären påstås regeringen vara oskyldig till. Regeringen har egentligen inte haft med saken att skaffa, synes hr Sköld mena. Hur skall han i så fall förklara att industrin genomgående klagat så högljutt över regeringens åtgöranden och att exportörerna under tiden juli—oktober 1946 obstruerade mot regeringens prispolitik (och därmed räddade oss från avsevärda förluster under den tiden, vilket regeringen senare velat använda som bevis på egen klokhet)? Inte strejkar man väl för att få bort föreskrifter som inte existerar?

På en punkt råkade hr Sköld emellertid medverka till bättre belysning av debatten. Han redogjorde för överenskommelsen med organisationerna och den därav föranledda skärpningen av priskontrollen på ett sätt som klart meddelade att här föreligger strävanden att uppnå ett så gott som fullständigt pris- och lönestopp. "De (organisationerna) har sagt: Vi är med om att hålla inkomsterna tillbaka, om priserna icke stiger."

Härmed desavuerar hr Sköld sin egen statsminister. Denne, som efter upprepade påstötningar äntligen i Morgon-Tidningen för i fredags dristade sig att söka besvara Dagens Nyheters måndagen den 16 augusti ställda frågor, har inte fattat överenskommelsen med organisationerna som annat än en "vilja att medverka till att ge tid och utrymme åt en diskussion om olika gruppers inkomst- och prisfrågor i ett sammanhang". Kanske har hr Erlander rätt, men i så fall framstår äventyrligheten i hans utsago att läget är så gott i ännu skarpare dager. Dess verkan kan inte bli någon annan än att försvåra arbetet för organisationernas ledningar att få medlemmarna med på en stabilisering av inkomstläget. Det var med liknande skildringar av situationen som fackföreningsrörelsen hösten 1946 gick till löneoffensiv och som Landsorganisationens ordförande August Lindberg i början av 1947 förklarade att utrymme fanns för lönestegringar. Skall folket fatta samma skildring ena året som motiv för löneökningar, andra året som motiv för återhållsamhet?

Att investeringsbegränsningen skulle innebära ett slags konjunkturdämpning, såsom Dagens Nyheter påstått, vill statsministern inte erkänna. Arbetskraften skall ju föras över till andra sysselsättningar, förklarar han. Det är en argumentering som utmanar löjet. Vad Dagens Nyheter avsett är just att föra ned den överfulla sysselsättningen till full sysselsättning, och detta måste rimligen innebära just att den angelägnaste produktionen får möjlighet att fylla sitt behov av arbetskraft.

Hr Erlander erkänner ånyo att ingen vill arbetslöshet. Men samtidigt har han rubricerat sin artikel "Arbetslöshet — inte vårt recept", och skall denna rubrik ha någon som helst innebörd, så måste det vara att insinuera att arbetslöshet är någon annans recept. Inom loppet av fjorton dagar har Erlander hunnit med att ge ut en valskrift, där han säger att Dagens Nyheter vill arbetslöshet, två gånger förneka att någon vill en sådan åtgärd och samtidigt med det andra förnekandet i en rubrik insinuera — och hos dem som endast läst rubriken eller Morgon-Tidningens löpsedel inge den bestämda föreställningen — att andra än socialdemokraterna har arbetslösheten på sitt recept.

I sina försök att dölja sin ursprungliga förlöpning har statsministern ohjälpligt snärjt sig i det nät han själv har lagt ut.

Så mycket vet man redan nu om skörden

att brödransoneringen gott kunde avskrivas omedelbart i stället för 1 november, som det nu ser ut. Den ökning av ransonerna som nu beslutats — det bör observeras att inte bara grundransonen blir större, utan även inköpsrätten på tilläggskorten ökas i motsvarande grad — jämte frigivningen av en del spannmålsprodukter innebär att konsumtionen praktiskt taget får hela det utrymme som den skulle ta i anspråk om brödet vore helt fritt. Även om man som livsmedelskommissionen av försiktighetsskäl vill räkna med att förbrukningen kan stiga ytterligare 50.000 ton på ett skördeår, har man dock täckning för denna kvantitet i den spannmålsimport som internationella livsmedelsrådet tilldelat Sverige. Det speciella önskemålet att få ta hem denna reserv mot betalning i mjukvaluta bör kunna ordnas under årets lopp. Till saken hör att försörjningsplanen för det nya skördeåret innrymmer både övergångslager och beredskapsreserv. Problemet att förebygga utfodring av brödsäden måste i alla fall lösas genom en riktig inbördes avvägning av olika livsmedelspriser. Sådana justeringar kan lika bra göras genast som om ett par månader.

Det finns anledning att också tala något om formerna för den senaste ransoneringsnyhetens publicering. När inga förbehåll görs är det i sin ordning att tidningar talar om vad de vet om förestående händelser, men den här gången hade livsmedelskommissionens ordförande uttryckligen begärt att de ransoneringsplaner som den senaste veckan diskuterats med olika organ skulle vara konfidentiella tills de meddelats i radio på lördagskvällen. Förutsättningen för en sådan hemställan måste naturligtvis vara att inte folkhushållningsministern eller någon annan lämnar ut saken till regeringsorganet. Nu fick de tidningar som i enlighet med hr Söderströms önskan sparade både nyheten och kommentarerna till efter det offentliga tillkännagivandet läsa i Morgon-Tidningen vad de själva låtit bli att tala om. Om regeringen och dess myndigheter vill sätta ut publiceringsterminer för saker som intresserar tidningarnas läsare, är det minsta man kan begära att de ser till att den egna partipressen håller sig till samma regler.

PRESSGRANNAR

Tre veckors semester för alla som arbetar är en vacker och lockande tanke. Man får hoppas att den snart blir verklighet. Under vissa förutsättningar kan den bli det. Enligt en valaffisch som nu sprids runt om i landet behövs det bara en socialdemokratisk valseger, men Eskilstuna-Kuriren (fp) bestrider att det ligger så enkelt till. Tidningen åberopar tidigare uttalanden även från socialdemokratiskt håll:

Till årets riksdag motionerade kommunisterna i ämnet, men deras framställning avstyrktes av ett enhälligt riksdagsutskott — med socialdemokratisk majoritet — dels med hänvisning till pågående utredning, dels därför att, som Morgon-Tidningen uttryckte det, "vi just i ögonblicket under rådande arbetskraftbrist inte ha råd att rycka bort en veckas produktion från vår industri". Regeringens huvudorgan fruktade emellertid då att kommunisterna skulle köra fram med sin motion i valkampanjen för att "dupera folk, som inte så noga känner till hur landet ligger".

De blev förekomna av socialdemokraterna, som nu, en månad före valet, inte dra sig för att spekulera i den okunnighet, som de fruktade i vintras!

Vid samma tidpunkt uttalade sig Arbetarbladet (s) i Gävle i frågan. En extra semestervecka för två miljoner man skulle betyda förlusten av 40.000 årsarbetare, hette det, och "mera behöver inte sägas för att man skall inse att vi just nu inte har råd att genomföra denna reform". Det var i vintras:

Men då någon annan i dag sagt samma sak, anar regeringens språkrör i Eskilstuna "huggtänderna bakom det oljiga leendet" och applåderar sin valledning, som för att tala med tidningens eget språk "traskar omkring med falska prylar och lurar folk i stora klumpar".

I den nyss citerade ledaren i Morgon-Tidningen, daterad 28/5 1948, förekom också följande uttrycksfulla satser:

Härtill kommer den viktiga frågan om vi just i ögonblicket under rådande arbetskraftsbrist har råd att rycka bort en veckas produktion från vår industri. Att norrmännen ansett sig kunna detta är icke nödvändigtvis avgörande för hur saken ställer sig här hemma. Men, säger någon, det är samma de obotfärdigas förhinder som kom till uttryck från arbetsgivarsidan då det gällde den lagstadgade åttatimmarsdagen. Införandet av den betydde icke någon produktionsminskning i det långa loppet. Den kortare arbetsdagen och den längre vilan gjorde att arbetarnas effektivitet blev så mycket större under den kortare arbetsveckan. Detta är riktigt, men resonemanget håller icke hur långt som helst. Någonstans måste ju "fryspunkten" ligga där man inte kan komma längre i effektivitet från den manuella arbetskraftens sida, och där det måste nya tekniska hjälpmedel till för att uppnå samma eller ökad produktion på kortare tid. Allt detta är också saker som utredningen måste titta på.

Regeringspartiets ledning måste ha genomgått en svår andlig kris när den i ett slag kommit så långt bort från den åskådning som var förhärskande så sent som i våras. Semesterkravet är emellertid ett gott och sympatiskt önskemål, förutsatt en välståndsskapande ekonomisk politik. Men det är detta grundvillkor som den socialdemokratiska regeringen inte lyckats uppfylla, tvärtom har den gjort svårigheterna långt större än de behövde vara. En ny regering har till främsta uppgift att undanröja dessa svårigheter.

Föreningen Folkets hus i Arboga har goda erfarenheter av regeringens välvilja beträffande byggnadstillstånd varom Svenska Dagbladet (h) berättar. Nämnda förening erhöll i oktober 1947 byggnadstillstånd för teater- och biograflokal m. m. för en kostnad av ca 600.000 kr. Föreningen hade då begärt ytterligare byggnadstillstånd för en dansrotunda till en kostnad av ca 225.000 kr. Detta vägrades förra året, men i juni 1948 har tillstånd lämnats även för dansrotundan:

Detta lär motiveras med att den nu färdigställda teater- och biograflokalen ej kan bli ekonomiskt bärande för föreningen utan dansrotundan ... För samma kostnad, som denna dansrotunda nu drar, hade man kunnat framställa 40 bostadslägenheter. Men i detta fall gällde det Föreningen Folkets hus i Arboga och dess finanser, och då fingo naturligtvis andra hänsyn vika. Allmänheten har här en utmärkt illustration till den statliga dirigeringen av byggnadsverksamheten och den s. k. planhushållningen med våra produktiva resurser.

Samtidigt som man på alla håll stramar åt tillståndsgivningen åt industrin och den privata byggnadsverksamheten över huvud taget, får en Folketshusförening byggnadstillstånd på bortåt 1 miljon för rena nöjeslokaler!

Planhushållning med partiaccent. Är det någon som tvivlar på att om socialdemokraterna utrustas med ny fullmakt att styra och det nuvarande tillståndet förlängs på obestämd tid, så kommer historier liknande Arbogafallet att överflöda? Det ena steget ger det andra — snart är vi inne i ett nytt kastvälde, ett nytt privilegiesamhälle.

Att kravet på brödransoneringens avveckling kunnat stödjas med direktör Gustaf Kollbergs auktoritet har särskilt irriterat Morgon-Tidningen (s), som länge i likhet med statsrådet Sträng sökt spärra vägen och nu vill underkänna värdet av expertutlåtandet:

När DN åberopar hr Gustaf Kollberg, en utan tvivel initierad bedömare, för sin självsäkra åsikt att bara makthunger hindrar ett omedelbart avskaffande av brödransoneringen, utnyttjar tidningen sin partivän på ett sätt som denne säkert är föga trakterad av. Att hr Kollberg ingalunda är så tvärsäker som DN:s artikelförfattare framgår av att han veterligt icke som medlem av livsmedelskommissionens handelsråd ansett sig böra i dagens situation yrka på ransoneringens avskaffande. Det hade ju annars varit rätt forum.

Av protokoll från gemensamt sammanträde med livsmedelskommissionens allmänna handelsråd och partihandelsråd torsdagen den 12 augusti framgår att vid diskussionen om mjöl- och brödransoneringen uttalade sig ledamöterna — bland dem hr Kollberg — enhälligt för en snabb avveckling. Beträffande förslaget om en generell höjning av ransonen genom förkortning av perioderna framhöll hr Kollberg vid samma tillfälle att man bättre tillgodosåg de individuella behoven genom att i stället låta dem som ansåg sig behöva mera bröd erhålla tilläggskort utan särskild prövning. På pricken den liberala ståndpunkten, som i det längsta motarbetats från regeringssidan.

Levnadsstandarden i Schweiz och här

DAGENS NYHETER har bett mig göra ett uttalande om den schweiziska levnadsstandarden i jämförelse med den svenska, och då jag i mer än 20 år varit bosatt i Schweiz och ändå sökt noga följa den svenska utvecklingen, är det frestande att försöka besvara den till mig ställda frågan, även om det står klart för mig att i dessa tider med växlande priser och skiftande kvaliteter uppgiften icke hör till de lättaste. En sak är emellertid säker: det räcker inte med att bara plocka ut ett par aldrig så viktiga förnödenheter och jämföra priserna på dem. Det hör nämligen till de elementäraste satserna i fråga om jämförelser av levnadskostnaderna mellan olika länder att hänsyn måste tas till samtliga viktiga utlägg i de undersökta hushållens budget och även till den kanske olika livsföringen i de observerade folkgrupperna. Internationella arbetsbyrån i Genève har också mycket riktigt i sina olika utredningar sökt uppfylla dessa villkor. Omöjligt är det givetvis att i en tidningsartikel gå in på alla de frågor som kan ställas. Man bör i varje fall ta hänsyn till att folk inte bara ger ut pengar på nödvändiga varor, utan också på vissa överflödsvaror och förströelser av olika slag.

Livsmedelsprisernas stegring har av naturliga skäl berett schweizarna större svårigheter än den har gjort här i Sverige. Man måste komma ihåg att medan i vårt land ungefär en tredjedel av befolkningen arbetar i jord- och skogsbruk och Sverige ett gott år kan nära nog ur egna källor täcka sin konsumtion av livsmedel, så är fallet vad Schweiz beträffar att endast en femtedel av befolkningen finner sin sysselsättning i jord- och skogsbruk (inklusive vinodling) och att normalt 40—50 proc. av landets livsmedelsförsörjning beror av införsel. Under 1930-talet, då importpriserna på spannmål och andra viktiga jordbruksalster var abnormt låga, var det schweiziska beroendet av utlandet i det stora hela till fördel för den egna befolkningen i dess egenskap av konsumenter; när sedan under kriget priserna på livsmedel kraftigt steg sökte schweiziska regeringen genom understöd lindra bördan för befolkningen i den förhoppningen att priserna på världsmarknaden skulle gå ned när kriget var slut. Då livsmedelspriserna emellertid har fortsatt att stiga, har understöden bibehållits, men icke desto mindre har konsumenternas utgifter för smör, bröd och kött fortsatt att stiga i Schweiz som i nästan alla andra länder. Även den inhemska schweiziska livsmedelsproduktionen är delaktig i svårigheterna, enär den i stor utsträckning varit beroende av import av kraftfoder. Som emellertid majs och foderkakor endast varit tillgängliga i begränsade kvantiteter och till rätt högt uppdrivna priser, har bl. a. följden blivit att den schweiziska smörproduktionen icke kunnat stegras till nivån före kriget. Smör har t. o. m. måst införas från utlandet, bl. a. från Danmark.

Men även om de schweiziska livsmedelspriserna i det hela är något högre än de svenska, får man inte glömma att ransoneringarna praktiskt taget upphävts i Schweiz, med den påföljd att icke bara husmödrar, utan även restauratörer och andra uppköpare har möjlighet att ordna sina livsmedelsinköp på det rationellaste sätt, vilket bl. a. gör att på restauranger ett mål mat egentligen inte kostar mer än i Sverige och för den som känner till förhållandena kan erhållas till ett tämligen rimligt pris.

I fråga om utgifter för andra nödvändiga ting än livsmedel ligger emellertid Schweiz i det stora hela bättre till än Sverige. Hyrorna är nog över lag lägre i Schweiz. I Genève kan man räkna med ungefär 30 proc. lägre hyror än i Stockholm. Schweiz har mycket effektiva textil- och läderindustrier, i stor utsträckning inställda på export. I fråga om kläder och skodon är det inte lätt att göra precisa jämförelser, då ju kvaliteten spelar en stor roll, men utlänningar som besöker Schweiz finner det vanligtvis med sin fördel förenligt att där köpa skodon, strumpor och andra klädespersedlar. Den som skriver detta har nyligen kunnat konstatera att en rock av ungefär samma kvalitet var ungefär 15 proc. billigare i Basel än i Stockholm.

Men människan lever ej av nödvändighetsvaror allena. Tvärtom är regeln den att med en högre levnadsstandard tjänster och andra varor än nödvändighetsvaror spelar en större roll i folkhushållet. När man tar hänsyn till priser på cigarretter (som ju folk faktiskt röker) eller vad som ges ut vid besök på restauranger och kaféer (dit ju folk faktiskt går) finner man att cigarretterna i Schweiz kostar endast hälften så mycket som i Sverige och att ett glas vin eller öl kan fås till avsevärt lägre pris. Det bidrar mycket till trevnaden i Schweiz att folk kan tillbringa en angenäm afton på en restaurang eller en Bierstube för en relativt billig penning, och man kan ju i vilken schweizisk stad eller by som helst konstatera att besök på smårestauranger och ölstugor utgör en normal ingrediens i den schweiziska livsföringen. I det sammanhanget kan det vara intressant att citera vad Eyvind Johnson, som sedan en tid bott i Schweiz, skrev i en intervju i Dagens Nyheter den 31 augusti 1947:

"Man kan ta en by, en kanton och få fram följande, som är rätt trivsamt: enkelhet i levnadssättet utan att detta betyder pauperism eller slaveri"... "Sättet att leva är enklare än hos oss. Man får ut mycket av sin tillvaro med små medel och enkla arrangemang. Låt oss ta nationaldagen den 1 augusti"... "I bergsbyarna och högt uppe i alperna runt omkring tändes eldar i skymningen, man skickade upp raketer och drack ett glas vin"...

"Man har sagt att Schweiz är hela världens lekstuga och att bebyggelsen är en serie lyxhotell, utplanterade i alpdalarna och eventuellt på alptopparna. De finns, de är en näringsgren som i andra länder, men jag har aldrig bott på något och har ingen erfarenhet av dem. Det vi kommer till i den vägen är hotell och inackorderingsställen där man bor och äter b r a o c h b i l l i g t och träffar människor som varken lever i eller av lyx."

De enkla människor som Eyvind Johnson mött och glatt sig åt i Schweiz har ofta ett sparkapital på banken eller tillgångar av annat slag och detta i en utsträckning som tyvärr saknar motstycke i vårt eget land.

*

Man kan också basera en jämförelse mellan schweizisk och svensk levnadsstandard på mera allmänna betraktelser om nationalinkomstens sammansättning och förändringar. Strax före det andra världskrigets utbrott vill det synas som om nationalinkomsten per huvud av befolkningen uppgick till ungefär 1.800 kronor både i Schweiz och Sverige. Om man tar hänsyn till att sedan 1913 (eller 1929, vilket kommer på ett ut) Schweizfrancens värde i guld nedgått endast med 30 proc., medan den svenska kronan sjunkit med 42 proc., så blir resultatet att både grosshandelspriser och levnadskostnader fram till 1938 stigit i ungefär samma grad, och därav kan man nog dra den slutsatsen att välståndet i genomsnitt var tämligen lika i de båda länderna. I Schweiz var emellertid kapitalavkastningens andel i nationalinkomsten något större än i Sverige, vilket sammanhänger därmed att Schweiz i högre grad än vårt land saknar naturliga tillgångar och därför genom flit och sparande under årtionden, för att inte säga århundraden, måst samla kapitalvärden för att så småningom lägga grunden till det egna välståndet. Men kapitalet är i Schweiz fördelat på många fler händer än i de flesta andra länder, vilket spelar en ur social synpunkt stor roll.

Efter kriget har full sysselsättning rått både i Schweiz och Sverige, och såväl produktionen som nationalinkomsten ligger i båda länderna högre än före kriget. Schweizarna har emellertid varit i tillfälle att betinga sig synnerligen goda priser för sin export av maskiner, kemiska produkter och andra industrialster, bl. a. därför att en betydande del av den schweiziska produktionen består av produkter som förut erhållits från Tyskland och som alltid rönt stor efterfrågan på världsmarknaden. Den officiella statistiken visar för industriarbetarna i Schweiz en ökning i timlönen på ungefär 80 proc., jämfört med en stegring i levnadskostnaderna på 63 proc.; i ett flertal industrier ligger den faktiska löneökningen (genom ackordsarbete m. m.) avsevärt högre, i det att löneinkomsterna ofta mer än fördubblats. Turisttrafiken ger dessutom ett mycket större plussaldo än någonsin förut. Sedan 1945 har främlingar kommit på besök ej blott under säsongen om sommaren och vintern, utan nästan hela året om; Schweiz har varit det enda land mitt i Europa där lugn och ro kunnat vinnas. Bland annat kommer permittenter från den amerikanska militärpersonalen i Tyskland till Schweiz månad efter månad. Det finns hotell som brukade kunna räkna med en god beläggning endast under fem à sex månader, men som under de senaste två eller tre åren varit fullt besatta nästan hela året om. Detta betyder för den schweiziska hotellbetjäningen en jämnare arbetstillgång och icke obetydligt ökade inkomster genom ett icke sinande flöde av drickspengar etc.

Av allt att döma har Schweiz kunnat stegra sin realinkomst väl så mycket som Sverige och sålunda blivit i stånd att öka sin konsumtion utöver vad den var före kriget. Därav har följt en välståndsstegring för den stora massan av det schweiziska folket, som bl. a. kommer till synes i konsumtionssiffrorna, särskilt av importvaror. Det beräknas att år 1947 den schweiziska importen volymmässigt var 47 proc. högre än före kriget. Schweiz har normalt ett stort importöverskott, vilket betalas med inkomster från turisttrafik, utdelningar från främmande bolag, transitohandel etc. 1947 var importöverskottet inte mindre än 1.552 milj. Schweizfranc, och litet var började fråga sig om ett så stort överskott verkligen kunde betalas med osynliga inkomster. Noggranna beräkningar av den schweiziska nationalbanken ger emellertid vid handen att detta varit fallet. Denna bank (som ju motsvarar vår riksbank) uppger i sin årsrapport att det stora importöverskottet mer än täckts av osynliga inkomster och i främsta rummet då av inkomster från turisttrafiken. Svenska riksbanken måste å andra sidan i sin årsrapport konstatera att vårt importöverskott, som uppgick till 1.982 milj. kr., icke kunnat till fullo täckas med osynliga inkomster från turister, sjöfart etc., utan givit upphov till en brist i betalningsbalansen, uppgående till 1.537 milj., en brist som vi alla vet har måst betalas med användning av våra sammankrympande valutareserver. Samtidigt har den schweiziska nationalbanken kunnat öka sin valutareserv, vilken enbart i guld når ett belopp av 5.000 milj. svenska kr., och inte ens behövt dra på den för att betala det ännu större

DEMONSTRERAS I VÅR MONTER N:R 569 PÅ S:T ERIKS-MÄSSAN

VISST MÅSTE NI KUNNA SPRÅK!

Sohlmans Talövningar

PROVA UTAN KÖPTVÅNG VÅR ENGELSKA, FRANSKA ELLER SPANSKA KURS UNDER 8 DAGAR

Sohlmans Talövningar på grammofon — är rätt metod att lära och öva språk

Till Sohlmans Förl., Kl. V. Kyrkog. 7, T. 206475, Sthlm
Sänd utan förbindelse från min sida närmare upplysningar om Sohlmans Talövningar på Engelska, Franska och Spanska, samt uppgift om hur jag kan få en kurs på prov under 8 dagar.
Namn: ....
Adress: ....
Postadress ....

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.